

Recht kan nooit meer eenvoudig worden

Wetgeving komt in dit land nog maar uitzonderlijk na onpartijdige reflectie tot stand, maar meestal om de belangen van bepaalde lobby's te dienen of om een schone schijn te waken bij de publieke opinie.

De wijze waarop de begroting wordt opgemaakt, is een duidelijk voorbeeld van de wijze waarop in dit land gelegificeerd wordt. Twee soorten regels maakt men nog: de eerste soort zijn de regels die moeten werken, omdat zij belangengroepen dienen, maar niet mogen herkend worden door anderen dan de begunstigen, en dus verdrongen worden in onleesbaarheid en voortdurende bijstellingen „à la carte“. De andere soort zijn deze die de publieke opinie moeten sussen, en dus met veel tamtam worden aangekondigd, maar bij voorkeur zo worden uitgewerkt, dat er in feite niets verandert.

Ernstig en degelijk werk, dat fundamentele veranderingen zou aanbrengen, blijft in de lade liggen. Zo werd een hervorming van het strafprocesrecht jaren terug grondig voorbereid met bijzonder degelijke ontwerpen van koninklijk commissaris Legros; aan de verwezenlijking ervan wordt niet bepaald met veel spoed gewerkt (waarmee ik niets wil afdoen van de verdiensten van de huidige commissie-Franchimont).

Konkrete initiatieven worden slechts aangekondigd — daarom nog niet genomen — naar aanleiding van beroeringen in de publieke opinie, met een sneer naar de juristen, meer bepaald advocaten, die de bestaande wetgeving zouden misbruiken. Hetzelfde geschiedde en geschiedt in het domein van de sociale zekerheid.

Symptomatisch daarbij is het beroep dat de overheid doet op „misbruik“ van de regels door anderen.

Aan de regel mankeert niets, hij wordt slechts misbruikt, door advocaten of burgers die hem voor een ander doel aanwenden dan waarvoor hij gemaakt is.

Maar is het niet wezenlijk voor een democratische rechtsstaat dat de burgers hun eigen doeleinden nastreven, mits zij daarbij de algemeen geldende regels respecteren, en niet gebonden zijn aan de doeleinden van de wetgever, maar slechts aan zijn regels? Is het geen totalitaire gedachte dat belastingen geheven worden op een economische werkelijkheid die los zou staan van die belastingen zelf en de juridische begrippen waarmee zij bepaald worden, alsof belastingen geen economische kosten zouden vormen?

De tekst die de regering daarover „vastlegde“, is de grootste absurditeit: een juridische constructie zou terzijde kunnen geschoven worden, tenzij ze beantwoordt aan ernstige economische motieven, maar belastingontwijking is vanzelfsprekend een ernstig economisch motief, zodat de hele tekst een pure contradictio in terminis wordt.

De oplossing ligt elders. Indien aan een bepaalde activiteit juridisch op verschillende wijzen vorm kan worden gegeven, en de ene vorm fiscaal voordeliger is dan de andere, dan ligt de fout niet bij de burger die de minst belaste weg kiest, maar bij de wetgever die twee situaties die hij als economisch gelijk beschouwt, verschillend belast.

De principes van de belastingveranderen, zou evenwel te veel gevestigde belangen raken: dus mogen die principes niet gewijzigd worden, maar moet alleen belet worden dat anderen, die geen deel uitmaken van de lobby voor wie het principe is

geformuleerd, daar gebruik van zouden maken.

Kiest de overheid niet zelf voortdurend de minst belaste weg, als de wetgeving dat mogelijk maakt? Overigens, indien het niet mogelijk is om fiscale en andere voordelen van bepaalde groepen te schrappen, omdat zij te machtig zijn, dan moet men de moed hebben dat te zeggen.

Politici huilen mee met de publieke opinie, tegen de „misbruiken“ door advocaten, wanneer beschuldigen van fiscale fraude vrijuit gaan omdat onderzoeksmethoden van de Belastinginspektie ontoelaatbaar werden verklaard, maar ze vergeten erbij te zeggen dat de hele zaak moet worden gezien tegen de achtergrond van een „modus vivendi“ tussen de fiskus en de Antwerpse diamantwereld, die bedreigd heeft het land te verlaten indien zij fiscaal zoals elk ander zou worden behandeld.

Ook wij, advocaten, lenen ons te veel voor lobbying, voor het bekomen van uitzonderingen voor onze cliënten. Een deel van de gewraakte sociaal-economische belangenwetgeving wordt op advocatenkantoren geschreven. Soms verschuilen wij ons achter het recht van verdediging, wanneer het veeler ons persoonlijk gemak is dat bedreigd wordt.

Maar dat betekent niet, dat ik twijfel aan de werkkraft, de loyaleiteit, de verantwoordelijkheid van de overgrote meerderheid der advocaten, en zelfs niet aan hun kundigheid. Het zelfstandig karakter van dit beroep is de beste garantie tegen de sluipende corruptie die onlangs nog in *De Standaard* (26 april) werd gehekeld door C.L. Kruihof — terecht, al huiver ik bij de lezing van zijn remedie: invoering van een controle van de activiteit

ten op alle niveaus, die wellicht nog erger is dan de kwaal.

Het amateurisme van de overheid mag voor advocaten noch magistraten alibi zijn. Om twee actuele hervormingen te noemen: de hervorming van het gerechtelijk wetboek door de wet van 3 augustus 1992 is voor een groot deel window-dressing voor de publieke opinie, waarmee alleen de achterstand in de statistieken verbetert, maar betekent dit dat de rechters en advocaten ze de wiegedood moeten laten sterven (zoals op dit ogenblik gebeurt), in plaats van de geboden mogelijkheden zinvol te gebruiken?

Het ontwerp op het snelrecht is ongetwijfeld window-dressing, maar betekent dit dat advocaten en magistraten de hervorming in die richting, na noodzakelijke aanpassingen, moeten tegenwerken in plaats van de supplementaire inspanning die van hen ongetwijfeld gevergd wordt op zich te nemen?

Aan de publieke opinie moeten we duidelijk maken dat recht en gerecht niet zo eenvoudig zijn, dat er geen simplistische oplossingen zijn; maar dit mag ook geen alibi zijn om niet te proberen het recht toegankelijker te maken, of om geen rekening te houden met de maatschappelijke opvattingen. En wat de wetgeving betreft, is het al evenzeer een illusie te denken dat het recht ooit weer eenvoudig kan worden.

Ook al kan het recht niet meer eenvoudig worden, in de 800.000 wetsartikelen die we rijk zijn, moet drastisch worden ingegrepen. (Parlementaire) initiatieven voor de uitbouw van wetsevaluatie of wetsactualisatie moeten we steunen.

Maar er is meer mogelijk. In sommige domeinen beschikken we over

degelijk werk van koninklijk commissarissen of andere commissies. Daar kan men aan anticiperende interpretatie doen, zoals in Nederland gebeurde met het ontwerp van het nieuw burgerlijk wetboek. De anticipatie op wetgeving hervormingen die zo in de rechtspraak ontwikkeld wordt, is in sommige gevallen duidelijk beter dan het uiteindelijke wetgevend werk — zoals blijkt bij de hervorming van het gerechtelijk wetboek, die groten-deels overbodig was omdat de rechtspraak de misbruiken zelf al op efficiënte wijze had aangepakt, met regels die veel eenvoudiger waren dan wat de wetgever er uiteindelijk van heeft gemaakt.

Bovendien is de nationale rechter, op grond van de recente rechtspraak van het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen (arrest-Marleasing), verplicht het nationale recht te interpreteren in overeenstemming met de EG-richtlijnen, ook al zijn ze nog niet omgezet door de eigen wetgever, en onze rechters doen dat ook. Ook dit is een vorm van anticiperende rechtsuitleg. Deze houding moet veralgemeend worden. Maar dat vergt een stoutmoedigheid van de rechtsprekende magistraten tegenover de wetgever, die onvoldoende aanwezig is.

De wetsgetrouwheid der juristen is in dit land dus niet te klein, maar te groot. De eerbied voor het recht is hier wellicht te klein en kan ook nooit groot genoeg zijn. Maar de wetsgetrouwheid kan bij het soort wetgeving waarmee wij overspoeld worden, niet klein genoeg zijn.

Prof. dr. Matthias E. STORME
(De auteur is Tweede Ondervoorzitter van het Vlaams Pleitgenootschap bij de Balie in Brussel.)